

komelinaolha@gmail.com

Комеліна О. В.

доктор економічних наук, професор

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка, Україна

СУЧАСНЕ МІСТО ЯК ІННОВАЦІЙНА ЕКОСИСТЕМА: СТАЛИЙ РОЗВИТОК, ВІДПОВІДАЛЬНІ ІННОВАЦІЇ, АДАПТАЦІЯ ДО ВИКЛИКІВ СЕРЕДОВИЩА

Анотація. Запропоновано підхід до повоєнного розвитку міст України як інноваційної екосистеми. Розглянуто особливості сталого менеджменту та кризового менеджменту організацій у відбудові міст.

Ключові слова: сталий розвиток, місто, інноваційна екосистема, відкриті інновації, адаптація.

Складні виклики, небезпеки, кризи унаслідок війни росії проти України після 24 лютого 2022 року актуалізували питання прискорення процесів суспільної трансформації в умовах відновлення української економіки та її євроінтеграції. Ризики та загрози, що виникли як наслідок наймасштабнішої у ХХІ столітті війни, характеризуються системністю, неоднозначністю прояву, змінюють здатність організацій, міст, територій до сталого розвитку. В умовах повоєнного розвитку міст України виникає потреба щодо запровадження загальнонаціональної концепції комплексного управління їх сталим розвитком. Складність завдання полягає у створенні механізмів поєднання довгострокових цілей сталого розвитку міст і короткострокових інтересів організацій, діяльність яких пов'язана із їх територією. У якості ключових критеріїв сталого розвитку міст можуть виступати: якість міського середовища, нові ресурси розвитку міст; зростання потенціалу людського розвитку; формування інноваційного й креативного потенціалу міського простору; створення умов для «креативного класу» та формування креативних лідерських центрів.

Вихідною умовою сталого розвитку міст є їх розгляд як інноваційних екосистем. Інноваційна екосистема міста являє собою відкриту цілісну динамічну мережу, де створені умови для поєднання усіх зацікавлених у розвитку міста стейкхолдерів, діяльність яких супроводжується формуванням стійких міжорганізаційних зв'язків. Така інноваційна екосистема (як просторова спільнота) потребує об'єднання організацій, фірм, компаній, влади, громадських організацій, домогосподарств навколо універсальних цілей сталого розвитку, створення умов для впровадження відкритих та відповідальних інновацій [1], втілення нових інструментів стратегічного управління та лідерства у надзвичайно нестабільних умовах [2], управління наявними ресурсами розвитку міста. Еволюція інституційного оточення сталого розвитку міст визначається насамперед впливом бізнесового, регуляторного та інноваційного середовищ, ефективністю механізмів трансферу технологій, здатністю до відкритих інновацій, що потребує прискорення обміну знаннями, ресурсами, окреслення ролі, завдань та обов'язків кожного учасника мережевої взаємодії тощо.

На жаль, наявний арсенал теоретичних підходів та інструментів менеджменту щодо забезпечення суспільних трансформацій на засадах сталого розвитку не охоплює складних питань їх проведення в умовах системної масштабної кризи. На даний час функціонування майже всіх підприємств в Україні визначається масштабністю та системністю прояву кризи, значимістю економічних, соціальних, екологічних наслідків та втрат (значна кількість загиблих цивільних і військових, переміщення людей у пошуках безпеки, релокація бізнесу, зміна логістичних потоків, руйнування транспортної, енергетичної, житлової інфраструктури тощо). Отже, пробле-

ма адаптації організацій до існуючих викликів середовища (ризиків, загроз) та необхідність їх переходу на основі відповідальних інновацій до моделі сталого розвитку не може розглядатися поза межами загальнонаціональної концепції комплексного переходу до сталого розвитку. Жодна організація не може впоратися з системною кризою поодино, що вимагає міжорганізаційної співпраці в оцінці ризиків і плануванні, колективної відповіді на екстремальні події і стратегії відновлення із зацікавленими сторонами, а також підтримки на державному рівні. При цьому залишається потужним вплив глобальних викликів (зміна клімату, COVID-19, енергетична криза, геополітичні зміни та інше), які визначають нові умови конкурентоспроможності організацій на національних та міжнародних ринках. З одного боку, кризи такого масштабу залишаються потенційно руйнівними для окремих осіб, організацій та суспільств [3]. В умовах кризи кожна організація функціонує як унікальна складна адаптаційна система, що набуває рис непередбачуваності, нелінійності, самоорганізації. Складність кризового менеджменту організації у таких умовах визначається відсутністю розуміння ідеальної бізнес-моделі, а існуючий досвід та організаційні практики потребують істотного перегляду. Кінцевою метою сталого розвитку підприємств є створення значущих цінностей, які визначатимуть формування стратегічних рішень і створювати нову організаційну культуру, яка зміцнює бажану поведінку лідерів і працівників та їх об'єднання навколо цілей сталого розвитку. Отже, цей етап створює нові можливості для позитивних змін щодо організаційної сталості бізнесу за умов готовності керівників організацій реагувати на ці ризики та загрози, а також визначати місію сталого розвитку підприємств умовах євроінтеграції.

Таким чином, у контексті післявоєнної відбудови України мають бути чітко визначені спільні цінності сталого розвитку міст та їх стейкхолдерів. Практична діяльність організацій щодо підвищення їх конкурентоспроможності має створювати імпульс щодо покращення економічних та соціальних умов життєдіяльності місцевої спільноти та територій, до яких вони прив'язані. Це дає змогу ідентифікувати напрями, якість та швидкість суспільних трансформацій, а також зв'язки між суспільним та економічним прогресом міст.

Отже, організаційна сталість підприємств (як спільний результат ризик-менеджменту організацій у поєднанні з інструментами сталого менеджменту) проектується на рівень міст, територіальних громад, визначає їх соціальні, економічні, екологічні параметри та можливість реалізації стратегічних перспектив сталого розвитку міст, ефективність використання місцевих ресурсів та збереження людського потенціалу. У цьому контексті важливо створити умови для сталого розвитку організацій різного рівня, запустити дієві механізми їх взаємодії з владою, громадськістю, місцевими територіями. За таких умов потрібні нові концепції та практики, що підтримують сталий розвиток організацій і міст з урахуванням набутого в європейських країнах досвіду.

Не менш важливим є розуміння здатності організацій різного рівня, їх лідерів, керівників і зацікавлених сторін в умовах масштабних змін демонструвати нові якості, переконання, норми, можливості з метою збереження та розвитку організаційного потенціалу на інноваційній основі, переходу на стратегії сталого розвитку. Певні прогалини у забезпеченні сталого розвитку організації у кризових умовах мають теорії лідерства (особливо щодо феномену неформального лідерства, коливання лідерської поведінки тощо), майже відсутні розробки щодо оцінювання лідерства та специфіки його прояву у кризових умовах на рівні місцевих органів влади, громадських організацій. Існуючі теоретичні розробки щодо стратегічного лідерства можуть стати основою подальшого розвитку теорії трансформаційного лідерства. Набутий українськими організаціями, їх лідерами, громадянами досвід протистояння викликам в умовах війни (як масштабної кризи) є надзвичайно цінним, оскільки він перетворює їх у головних дійових осіб подальших суспільних трансформації та несе у собі високий потенціал здатності до змін.

Перший рік війни показав значний вплив Social media, Internet на швидкість розвитку інформаційного середовища, а також поширення інформації, що не завжди відповідає дійсності, високий рівень залучення населення та організацій щодо використання цифрових послуг. На кінець 2022 р державними цифровими послугами користувалися майже 63 % дорослого населення, а 72 % респондентів були регулярними користувачами інтернету та соціальних мереж [5]. Отже, необхідні нові ідеї і організаційні практики щодо застосування цифрових платформ як відкритих інноваційних організаційних екосистем на різних рівнях (с마트-місто, смарт-регіон, цифрова екосистема місцевої громади, соціальні хаби тощо).

В сучасних умовах цифровізація стратегічних комунікацій, використання інструментів Digital Platform Management стають критично важливими щодо об'єднання організацій, влади та суспільства навколо цінностей сталого розвитку. Застосування інструментів цифрових платформ на рівні організацій, міст, місцевих громад, регіональних органів влади підвищує якість інформаційного середовища, забезпечує інформаційний обмін та транзакції між великою кількістю користувачів (у тому числі для внутрішніх і зовнішніх мігрантів), міжнародних партнерів, їх об'єднання навколо спільних цінностей та можливостей щодо досягнення економічних і соціальних цілей з новою якістю та швидкістю. Водночас ці інструменти мають забезпечити прозорість суспільних трансформацій, можливість їх ідентифікації, прискорити деолігархізацію політичного та економічного простору, сприяти розвитку нових відносин із зарубіжними партнерами щодо відновлення міст.

Таким чином, повоєнний сталий розвиток міст України потребує визначення сильних стратегічно важливих цілей, здатних об'єднати усіх зацікавлених стейкхолдерів у розвитку міст, застосування нових механізмів реалізації програм інноваційного розвитку та підтримки малого і середнього підприємництва. Такі міжорганізаційні взаємодії впливають на формування нових організаційних моделей, мережевої організаційної взаємодії в управлінні кризою, відновленні територій міст, становлення інститутів публічної влади та громадянського суспільства, посилюють їх спрямованість на цінності сталого розвитку в умовах глобалізації, медіатизації політики, війни, прискорюють цифровізацію стратегічних комунікацій.

Література

1. Experimenting with Open Innovation in Science (OIS) practices: A novel approach to co-developing research proposals. CERN IdeaSquare Journal of Experimental Innovation, 5(2), 28-49. <https://doi.org/10.23726/cij.2021.13282->
2. Linda Schaedler and Lorenz Graf-Vlachy and Andreas König. Strategic leadership in organizational crises: A review and research agenda. Long Range Planning. volume 55,N2,2022. <https://doi.org/10.1016/j.lrp.2021.102156>
3. Bundy, J., Pfarrer, M. D., Short, C. E., & Coombs, W. T. 2017. Crises and crisis management: Integration, interpretation, and research development. Journal of Management, 43(6), 1661-1692.
4. Boin, A., 't Hart, P., Stern, E., & Sundelius, B. (2016). Managing Crises: Five Strategic Leadership Tasks. In The Politics of Crisis Management: Public Leadership under Pressure (pp. 3-22). Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/9781316339756.002
5. Думки і погляди населення України щодо державних електронних послуг: аналітичний звіт: <https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/analitchnyy-zvit-dumky-i-pohlyady-naseleennya-ukrayiny-shchoderzhavnykh-elektronnykh-posluh>